

o Gunduliću ni vse tako, kot tu beremo, ker novo raziskovanje nas je v marsičem drugače poučilo.

Zanimiv je opis Črne gore in njenih prebivavcev. Kdor nima „Hoičeve knjige“ („Slike iz občega zemljopisa“, 1900), temu bode vsekako prav došel Lavtizarjev opis, da se seznanj s temi našimi junaškimi brati. Omeniti mi je k strani 233. neke zastarele tradicije o kosovski bitki l. 1389. Ni bilo namreč vse tako, kakor nam jo pesem opeva. Vj. Klaić piše v knjigi „Slike iz slavenske povjesti“ (izdala „M. H.“ v Zagrebu 1903), „da nipošto ne stoji, da je Vuk Branković izdao cara Lazara, i da je on kriv porazu Srba“. Naš stari slovanski greh — nesloga — je vsemu kriv. Na str. 262. pravi pisec, da je „sedaj škofijska stolnica, negdanji Dioklecijanov tempelj“, a večinoma pišejo, in tudi domači znani arheologi so tega mnenja, da je bil to Dioklecijanov mavzolej. Takisto je tudi neresnično (na str. 263.), da se je Dioklecijan rodil l. 239. v Duklji (Dioclea) v sedanji Črni gori. Dioklecijan se je rodil leta 245. najbrže (tako pišejo dr. L. Jelić, F. Bulić, S. Rutar, „Vodja po Spljetu i Solinu“ str. 26.) v mestu Solinu ali v njegovi okolici. Imenoval se je „Diocles Jovis“, kar bi mi preveli „Jupitrova slava“, in odtod po latinskem nastavku „Diocletianus“. Na str. 278. beremo, da je „Spljet ali Split“ okrajšano ime iz „Salonae palatium“, a ta misel je zastarela. Zakaj evfonska pravila, kakor tudi zgodovina, katera priča, da je Spljet že stal pred koncem III. stoletja po Krist., ne dopuščajo te razlage. Najstarejša in najpravilnejša oblika ni „Spalato“ temuč „Aspalathos“, kakor pišeta sv. Hieronim in Konstantin Porfirogenet. Ime „Aspalathos“ se nahaja tudi drugod na Balkanu in v Mali Aziji in je najbrž ilirske korenike ter pomenja po Pliniju „kraj, ki rodeva smokve“, ali pa „kraj bogat aspalata“; aspalat je aromatičen grmiček. Južno od Spljeta je kraj, ki se še zdaj imenuje „Spalatum“. Škoda, da gospod pisec, ki govori o zgodovini na raznih mestih, ni omenil cerkvenih zborov v Spljetu v letih 925., 928., 1059., 1064. in 1075. Važni so zaradi glagolice. Dobro bi jih bilo omeniti, ker se o tem toliko piše in ker imajo nekateri pri nas o tem tako krive pojme. Kdor se hoče o tem poučiti, naj bere „Hrvatsko Stražo“, „Vrhbosno“ in „Katolički List“; ravno letošnje številke teh listov prinašajo korenite članke o tem vprašanju. Solin je res slovit, ker se morebiti razun Rima nikjer ne dobi toliko starokrščanskih spominikov. Živo mi je še v spominu, kako je bilo pri prvem arheološkem kongresu l. 1894., katerega sem se udeležil in

katerega se gospod pisec spominja na strani 271. in 272. To je bil impozanten pogled! Od razrušenja Solina l. 639. do 20. avgusta 1894 se ni tu služila služba božja. Rečenega dne pa je sredi razvalin stare bazilike na starem krščanskem groblju spljetski škof maševal na mestu, kjer je bil glavni oltar bazilike, in sicer po stari krščanski šegi obrnjen nasproti ljudstvu. Pri opisovanju Trsaškega gradu (str. 323.) bi bilo dobro navesti tudi bitko leta 799., v kateri je našel smrt zmagoviti furlanski grof Erih; tedanji pesnik žalostno opisuje to bitko in preklinja zemljo, v kateri se je rečenemu junaku strl ščit in zdrobil njegov meč. Omenil bi lahko tudi več o grofih Frankopanih, katerih lastnina je nekdaj bil ta grad.

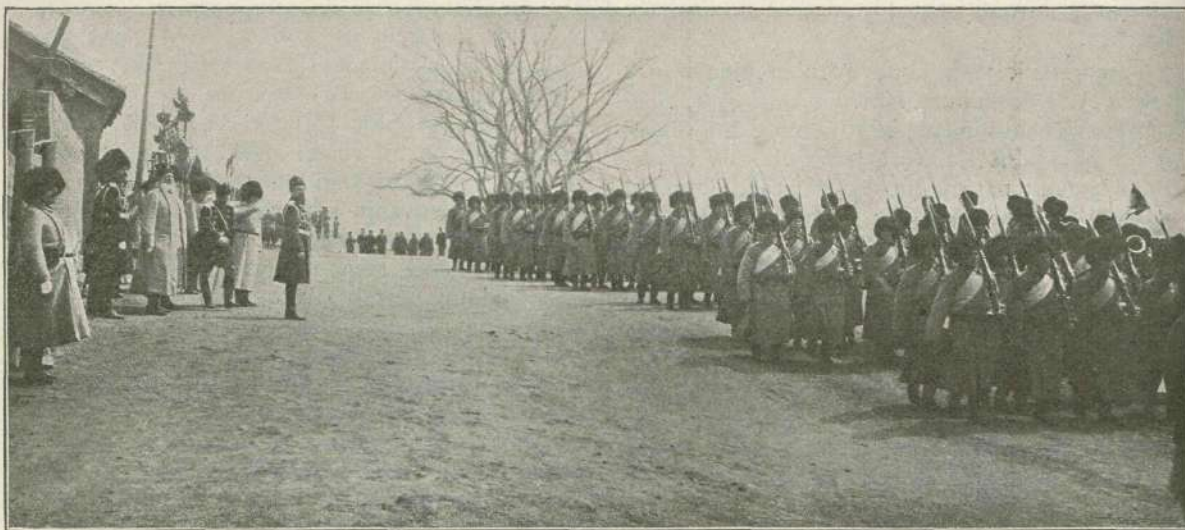
Jezik v tej knjigi je splošno lep, pripovedovanje živo. Nekaterе besede so pa pogrešne. Tako je pri nas že vdomačena beseda „Jugoslovani“ mesto „Južni Slovani“, še boljše „Slovenci“. Dosledno piše „spominek“ namesto „spominik“, „obala“ namesto „breg“, „obrežje“, „dušmanin“ namesto „sovražnik“, „všečevati“ mesto „všeč mi je bilo“, „vgajalo mi je, „podanik“ namesto „podložnik“, „obljuden“ namesto „naseljen“, „tumpast“, „posedujejo“ za „imajo“. „Raz“ se ne sme rabiti z roditelnikom, ampak s tožilnikom; v tem se sploh greši pri nas, dasi ljudstvo vedno pravi „raz mizo“, „raz streho je padel“ itd., česar sem se sam prepričal v krajih, kjer je ta beseda v navadi, kakor v Solčavskih planinah.

Vse to, kar smo povedali, naj služi knjigi v korist, in le želimo si še več takih potopisnih spominov, da izpopolnimo tudi tu vrzelj v svoji književnosti!

Fr. S. Lekše.

Spominski listi iz zgodovine c. in kr. pehotnega polka št. 17. vitez pl. Milde. Po rokopisni polkovni zgodovini in drugih virih sestavil Anton Funtek. Na Dunaju. V c. kr. zalogi šolskih knjig. 1903. — Zelo umestna je ta knjiga, ki nam popisuje zgodovino našega vrlega pehotnega polka. Dasi je knjiga namenjena pred vsem našim šolam, jo bodo vendar z zanimanjem čitali zlasti možje, ki so sami že služili pod zastavo tega polka. Gospod pisatelj popisuje najprej ustanovitev polka l. 1674. in način, kako so v prejšnjih časih nabirali vojake, potem pa našteva po vrsti vojna dejanja, v katerih so se odlikovali naši vojaki. L. 1817. je bil postavljen za kranjski polk in je prišel na Kranjsko, kjer je dobil naborne okraje v ljubljanskem, postojnskem in novomeškem okrožju. Z zanimanjem spre-

VZHODNO-SIBIRSKI STRELSKI POLK DEFILIRA PRED GENERALOM SUBOTIČEM.

ljamo kranjske fante v nadaljnih bojih: Leta 1848. do 1849. na Italijanskem, ob „strašnih dnevih“ v Bresciji, pri Rocci d'Amfo, pred Milanom, pred Benetkami in v Cerkvni državi. Nato gremo za njimi na Ogrsko l. 1849., zopet v Italijo l. 1859. in l. 1866. Zadnje lovorike si je pa priboril naš polk v Bosni leta 1878. in 1879. — Knjiga je spisana čisto objektivno na podlagi zanesljivih zapiskov in je ohranila spominu ime marsikaterega kranjskega junaka.

Dr. S.

Zgodovina svete katoliške cerkve za srednje šole. Spisal Anton Kržič, c. kr. profesor veronauka v Ljubljani. Cena vezani knjigi 1 K 80 vin. V Celovcu 1904. Natisnila in založila tiskarna „Družbe svetega Mohorja“. Str. 224. — Med našimi šolskimi knjigami zasluži Kržičeva „Zgodovina svete katol. cerkve“ posebno priznanje. Ker je spisana za srednje šole, zato je sprejel g. pisatelj semtertje tudi apologetične opazke zoper razširjene zgodovinske laži. Želeti bi bilo, da bi v prihodnji izdaji g. pisatelj sprejel več domače cerkvene

zgodovine v to knjigo. Če bi tvarina vsled tega narasla, bi se dalo drugod kaj skrajšati. Jako dobro je pa, da je g. pisatelj posamezne vzorne osebe obširnejše in zanimivejše opisal, nego je običajno v knjigah te vrste. Saj so taki zgledi več vredni, kakor pa dolge vrste števil in imen. Naj najde ta knjiga učencev, ki bi v marljivosti posnemali njenega pisatelja!

E. L.

Hiša Marije Pomočnice. Ivan Cankar. Založil L. Schwentner. V Ljubljani 1904. Strani 158. — Da se razumemo: „Hiša Marije Pomočnice“ je bolnišnica za neozdravljive deklice. Bolan vzduh veje v tej knjigi. Vse je bolešno, umirajoče, nenaravno. A še več: Bolešno domišljijo bolnih, izprijenih deklic jemlje pisatelj na pomoč, da nam razlaga podlost, ki je uprav gnusna. Še nikdar se ni bolj svetohlinski naslov porabil, da se pod njegovo firmo podaje tako frivolna vsebina. Mladina, ki more nad tako „umetnostjo“ imeti veselje, zasluži samo še pomilovanje. Epidemija npravne perversnosti je plod take literature.

D. S.

